

Česká asociace paraplegiků – CZEPA u příležitosti 30 let výročí svého založení zmapovala, jak se změnil život vozíčkářů nejen po úrazu míchy před 30 lety a dnes

NEBE A DUDY

Mnoho překážek ale zůstává

Mapování probíhalo v oblastech lékařské péče, rehabilitace, městské i dálkové dopravy, bezbariérovosti úřadů, studia nebo zábavy.

V roce 2018 žilo v České republice 14 420 lidí s diagnózou paraplegie a tetraplegie (zdroj: Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR). Každý rok přibývá cca 250 lidí po poranění míchy, z nichž průměrně 170 se bude pohybovat pouze na vozíku. V roce 1990 byla bezbariérovost, která je pro integraci vozíčkáře klíčová, takřka neznámým pojmem.

Situace se zlepšila především ve velkých městech. V Praze je dle tabulky Dopravního podniku Praha nízkopodlažních přibližně 74 % tramvají a autobusů z jejich vozového parku a 74 % stanic metra (45 z 61), v Brně je 75 % všech spojů MHD nízkopodlažních, v Ostravě 71 %.

Vozíčkáři na rozdíl od minulosti působí na volném trhu práce, roste bezbariérovost škol, kin, divadel či úřadů. Některá čísla už nejsou ale tak „slavná“. Takřka 70 % spojů, které vypraví České dráhy, je sice bezbariérových, ale to samé platí podle Správy železniční a dopravní cesty jen o 54 % nádraží. Převážně tak často provází komplikace. Česká pošta má podle údajů idnes.cz z konce roku 2019 jen 39 % bezbariérových poboček, 997 míst je přístupných tzv. euroklíčem, většinou jde o veřejné WC pro vozíčkáře.

„Za třicet let jsme se samozřejmě velice posunuli. Určitě v bezbariérovosti, i když tam zůstávají velké mezery. Vyhlášku o přístupnosti veřejných staveb máme už od roku 1994, avšak často se nedodržuje a nedělá se maximum pro to, aby bezbariérovost byla standardním řešením. Nerozumím tomu, že po třiceti letech od revoluce jsou bezbariérové toalety používané jako úklidové místnosti. Mám to brát jako důkaz, že se s vozíčkáři v naší společnosti nepočítá?“ ptá se Alena Jančíková, ředitelka České asociace paraplegiků – CZEPA, sama 25 let na vozíku.

„Velký posun vidím především ve zdravotní péči, ve vývoji a dostupnosti kompenzačních pomůcek. Pokud se stal člověku úraz míchy před třiceti lety, umíral často v krátké době nikoli na ochrnutí, ale na komplikace s tím spojené – uroinfekce a dekubity. V dnešní době se vozíčkáři cévkují, což pomáhá předcházet smrtelným komplikacím. Kvalitní zdravotní, kompenzační a sportovní pomůcky se složitě sháněly ze zahraničí, dnes jsou dostupné na českém trhu. Díky internetu jsou dostupné informace, můžeme z domu komunikovat i pracovat, vyřizovat osobní záležitosti. Ochrnutí lidé na vozíku mají dnes vlastní děti, elektronická doba nabízí např. hlasové ovládání počítače, dokonce i domácnosti. Není ostuda se na vozík posadit, je ostuda „zůstat sedět“ – zůstat pasivní při dnešních možnostech,“ říká Alena Jančíková.

Mise: přežít

Největší výzvou pro osobu, která v minulosti utrpěla úraz míchy, bylo bez nadsázky přežít. Namísto „péče“ v okresních nemocnicích jsou dnes k dispozici čtyři specializované spinální jednotky a při správné péči se délka života vozíčkáře neliší od většinové společnosti. Na tehdejší dobu vzpomíná jedna ze zakladatelek CZEPA (dříve Svaz paraplegiků, založen v roce 1990), spinální specialista Zdeňka Faltýnková.

„Mám v živé paměti situaci v raných devadesátých letech. Když jsme se v organizaci dozvěděli o člověku po úrazu, který umíral ve spádové nemocnici, kde bohužel nedostával – ani to nebylo v tehdejších možnostech – potřebnou péči, organizovali jsme doslova záchranné mise a žadonili o přesun na jedinou tehdejší spinální jednotku při Úrazové nemocnici v Brně. Jsem přesvědčena, že jsme takto zachránili život mnoha lidem. Dnes vysoce odbornou zdravotní péči dostane téměř každý člověk s poraněním míchy. I když to neznamená, že nedochází ke komplika-

cím, pokrok je to neuvěřitelný,“ uvedla Faltýnková.

Velká sláva: První spinální jednotka v roce 1992

U zrodu první specializované spinální jednotky při Úrazové nemocnici v Brně stál prof. MUDr. Peter Wendsche, CSc.

„Dne 16. dubna 1992 se podařilo společným úsilím MZ ČR a Úrazové nemocnice v Brně přivést po tříleté stavební úpravě k životu ojedinelé zdravotnické zařízení – Spinální jednotku. Další jednotky později následovaly na podkladě tzv. Spinálního programu pro ČR, na kterém jsme intenzivně spolupracovali s MZ ČR a dalšími organizacemi. Lidé s poraněním nebo onemocněním míchy tehdy neumírali na vlastní poranění, ale na komplikace, které se v průběhu jednotlivých fází vyskytly. Jsou to hlavně plicní, urologické, kardiovaskulární a kožní potíže (dekubity). Těmto komplikacím lze předcházet jedinečně tak, že všichni specialisté spolupracují u lůžka, kde pacient leží, a ne, aby byl pacient přemístován z jednoho specializovaného oddělení do druhého. Ruku v ruce s vyvinutím této ucelené, tzv. komprehenzivní péče šel pokrok operačních metod úrazů nebo nádorových onemocnění,“ uvedl Peter Wendsche.

Žádné pomůcky, tedy ani hygienické

Jeden z klientů tehdejší péče, Ladislav Kratina, kterému se stal úraz v roce 1989, na tu dobu nerad vzpomíná.

„Před 30 lety byla péče o lidi na vozíku hrozná. Umírali na zdravotní komplikace, kterým se dalo předejít. Kompenzační i hygienické pomůcky byly nedostupné. Veřejnost nebyla na lidi na vozíku zvyklá, protože často žili v ústavech, a tak nevěděla, jak se k nim má chovat. Nedalo se dostat téměř do žádných veřejných budov a obchodů a nevím o tom, že by ▶

1990

2020

VOZÍČKÁŘI (NEJEN) PO ÚRAZU MÍCHY PŘED 30 LETY A DNES

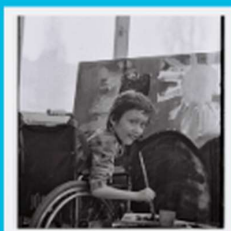
LÉČBA

Neexistuje spinální jednotka, ta vzniká až roku 1992 v Brně. Pacienti často umírají na dekubity (foto, záměrně rozostřeno) a selhání ledvin.

VOZÍKY

El. vozík Meyra, "modrý tank" (foto), váží přes 200 kg a je těžko ovladatelný. Mechanické vozíky váží okolo 27 kg.

VZDĚLÁNÍ

Existuje pouze několik škol zaměřených na zdravotně handicapované, místa naprosto nestačí. Vozíčkáři se vzdělávají mimo většinu.

ZAMĚSTNÁVÁNÍ

Před rokem 1989 vozíčkáře zaměstnávala pouze družstva jako Obzor (foto), Meta nebo Drutěva. Tato situace se po r. 1990 zlepšuje jen pomalu.

LÉČBA

V Praze, Ostravě, Liberci (foto) a Brně jsou 4 spinální jednotky s 61 lůžky. Pacienti se při správné péči mohou dožít průměrného věku.

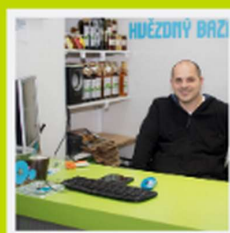
VOZÍKY

Dnešní elektrické vozíky mají mnoho užitečných funkcí a váží okolo 150 – 170 kg. Mechanické mohou mít 5 – 8 kg.

VZDĚLÁNÍ

Počet bezbariérových škol roste. Stále je však pro mnoho žáků a studentů obtížné sehnat vhodnou školu poblíž bydliště.

ZAMĚSTNÁVÁNÍ

Vozíčkáři působí na volném trhu práce. Stát podporuje zaměstnávání zdravotně handicapovaných 4% kvótou, většina firem ji ale neplní.

existovala jakákoliv bezbariérová doprava. Tu dobu jsem doslova přežil jen díky neuvěřitelné obětavosti svých rodičů. Nyní máme specializovaná pracoviště i správně cílenou léčbu a rehabilitaci. Veřejnost většinou ví, že máme fyzický handicap, ale hlavu v pořádku. Bezbariérovost ve větších městech existuje, i když je na malých městech (natož pak na vesnicích) stále nedostatečná. Sociální služby a dávky jsou na dobré úrovni a zátěž pro rodinu, která se rozhodne o svého člena

postarat, je přijatelná. Horší je to pro ty, kteří jsou zcela fyzicky nesoběstační, ale to je asi pochopitelné – neumím si představit, že by to bylo v budoucnu možné výrazně zlepšit a ufinancovat.“

Česká asociace paraplegiků

Organizace byla založena v únoru roku 1990 jako Svaz paraplegiků, který hájil práva lidí po poranění míchy. V roce 1994 Svaz paraplegiků založil Centrum Paraple. Od začátku své existence Svaz

paraplegiků usiloval o kvalitní zdravotní péči – spinální program a otevření spinálních jednotek.

V roce 2010 se Centrum Paraple osamostatnilo a v roce 2011 se organizace přejmenovala na Českou asociaci paraplegiků – CZEPA. Mezi dlouhodobé služby patří odborné zdravotní a sociální poradenství; k novějším pak například startovací byty, tréninkové bydlení pro tetraplegiky, VozejkMap – aplikace mapující bezbariérové místa v ČR, komunitní a infor-

mační portál Vozejkov.cz, Hvězdný bazar – tréninkové pracoviště či preventivní program pro mládež BanalFatal! V roce 2018 vznikla služba Peer mentoring – zkušený vozíčkáři provázejí lidi po poranění míchy v nové těžké životní situaci.

Více o projektech na internetových stránkách www.czepa.cz.

Zdroj:
Česká asociace paraplegiků – CZEPA

(red)

CZEPA
ČESKÁ ASOCIACE
PARAPLEGIKŮ

BYDLENÍ

Bezbariérové byty existují, ale je jich velmi málo. Mnoho vozíčkářů žije v ústavech. Děti často vyrůstají v Jedličkově ústavu (foto).

MHD

4 stanice metra provizorně přístupny. 1. osobní výtah má od r. 1992 Hl. nádraží (foto). 1. nízkopodlažní vozy MHD: Ostrava 1997, Brno 1997.

DÁLKOVÁ DOPRAVA

První bezbariérové vlaky ČD zavádějí okolo roku 1988. Počet tehdy přepravených vozíčkářů za rok je podobný jako dnes za den.

AUTOMOBILY

Úpravy na ruční řízení se často dělají podomácku. Příspěvek na auto činí **15 000 Kč**, může být zvýšen na dvojnásobek.

SPORT A ZÁBAVA

Možností je málo, zvláště pro tetraplegiky, např. stolní tenis s pálkou přivázanou k ruce. Divadla a kina nejsou bezbariérová.

BYDLENÍ

Praha vlastní **501** bezbar. bytů (+ další vlastní MČ). V některých městech a obcích ale nejsou byty žádné. Celkově kapacita nestačí.

MHD

45 stanic metra bezbariérových. Nízkopodl. spoje: Brno **75 %**, Ostrava **71 %**. Praha: **74 %** nízkopodl. tram. a autobusů, provozovaných DPP

DÁLKOVÁ DOPRAVA

Bez bariér je jen **54 %** nádraží. Bezbar. spoje: Leo Express **100 %**; ČD **70 %**. Špatná situace u autobusů.

AUTOMOBILY

Úpravy provádějí certifikované dílny. CZEPA provozuje půjčovnu vozů s ručním řízením. Příspěvek na auto činí max. **200 000 Kč**.

SPORT A ZÁBAVA

Vozíčkáři plavou, lyžují, potápí se, provozují cyklistiku, lukostřelbu (foto) tanec, míčové sporty. Ve městech jsou bezbariérová divadla a kina.

Zdroje: Fotografie: archiv CZEPA, archiv prof. Petera Wendscheho, archiv Petra Šiky, archiv DPP, Spinální jednotka Liberec, Jan Šilpoch, Jan Povýšil, Mistrovství Evropy v paralukostřelbě 2018, archiv Ludka Nevorala, Ortoservis s.r.o, Obzor, České dráhy, a.s; Metropolitní univerzita Praha, o.p.s.

Data a údaje: CZEPA, Ortoservis s.r.o, MPSV, Dopravní podnik hl. m. Prahy, akciová společnost, Dopravní podnik města Brna, a.s., Dopravní podnik Ostrava a.s., SŽDC, www.metro.cz, webové stránky Leo Express, webové stránky spinálních jednotek, České dráhy a.s, Radek Musílek, Petr Šika **Děkujeme!**